

Recept voor een succesvol stationsgebied

Door Nathalie Ekelmans

Een succes maken van je nieuwe stationsgebied, hoe doe je dat? Landelijk maken er meer reizigers gebruik van kleine stations, dan grote stations. Stationsgebieden zijn vaak het visitekaartje voor een uitbreidingswijk, of historische kern. Gemeentes hebben dan ook vaak een hoge ambitie ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit. Wat is het 'recept' voor een succesvol station en hoe realiseer je dat in de samenwerking met stakeholders als ProRail en NS?

Als het besluit voor een nieuw station is genomen, stelt het ministerie van Infrastructuur en Milieu budget beschikbaar voor een 'basisstation', dat gericht is op de basisvoorzieningen voor die locatie. NS en ProRail hebben op hun beurt hebben een 'stationsconcept', dat gericht is op de functionaliteiten en vormgeving van de stationsgerelateerde voorzieningen. Soms is 'basis' voldoende, maar niet altijd. Voor een zorgvuldige inpassing in de stad is elke gemeente vanzelfsprekend zelf verantwoordelijk. Heeft een gemeente meer ambitie, ook wat betreft het spoor, dan moet het zelf voor extra financiering zorgen.

Ambitie

Paul van der Ree, architect bij studioSK: 'Vrijwel alle gemeenten willen hun stationsgebied zo inrichten dat het fungeert als entreegebied, als visitekaartje. Een station of halte geeft identiteit. Net als een gemeentehuis of bibliotheek is het beeldbepalend. Veel gemeenten lukt het om extra financiële middelen vrij te maken voor een halte of station met meer uitstraling. Het vervolgtraject blijkt echter vaak lastiger. Hoe houd je grip op het proces en de ruimtelijke kwaliteit? Waar liggen de kansen? En welke rol speelt ProRail bij de plannen?'

'Gemeenten zijn niet altijd op de hoogte van deze rol', zegt Van der Ree. 'ProRail is toetsers, maar gemeenten kunnen ProRail ook gedelegeerd opdrachtgever maken voor de complete ontwikkeling, aanbesteding en realisatie van het station of de halte.' Ivo Bastiaansen, tot voor kort werkzaam

RECEPT VOOR EEN SUCCESVOL STATIONSGBIED

- 1 Definieer de opgave in onderdelen en belangen: welke actoren zijn er, wat is het Programma van Eisen?
- 2 Breng je ambities in tijdens elke stap van het ontwerptraject. Doe dat binnen je gemeente en in overleg met ProRail en vertaal ze naar criteria.
- 3 Laat het programma en de ambities in ontwerpvoorstellen vertalen door een goed ontwerp bureau.
- 4 Optimaliseer het ontwerp, waarin alle stakeholders zich kunnen vinden en waar draagvlak voor is - ook bij de welstandscommissie of supervisor.
- 5 Laat een ervaren ontwerp bureau een referentieontwerp maken als contractdocument, naast de technische specificaties bij de aanbesteding.
- 6 Stel criteria op waarmee de aanbestedingsontwerpen ook toetsbaar zijn op het vlak van vormgeving.
- 7 Houd tijdens de uitvoering grip op de kwaliteit door de architect te betrekken in de backoffice.

als stedenbouwkundige bij de gemeente Helmond en nu stedenbouwkundig ontwerper bij Movares: 'ProRail doet dat dan wel via een Design & Construct (D&C)-contract. En daar zit 'm de crux: uit ervaring weet ik dat gemeenten niet altijd weten wat dat precies inhoudt. De werkmethode van D&C is namelijk wezenlijk anders dan traditioneel via bestekken.'

Optimalisatie

Bij D&C is de aannemer verantwoordelijk voor zowel het ontwerp als de uitvoering. Van der Ree: 'Deze contractvorm is een effectieve methode om technische en financiële optimalisatie te bereiken bij grote infrastructurele werken, maar ligt in feite minder voor de hand bij unieke opgaven in hoogwaardige, stedelijke gebieden - en al helemaal niet in de Nederlandse context. Hier willen de wethouder en de welstandscommissie waar voor hun geld krijgen en ontwerpen beoordelen, tot in detail.'

Bij de ontwikkeling van een stedelijk knooppunt - zoals bij een station - is er behoefte aan toetsbare stappen en ontwerpproducten die de ruimtelijke kwaliteit illustreren. Een van de meest toegepaste methoden hiervoor is om het ontwerp in het proces naar voren te halen en een ontwerp bureau met ervaring in deze methode een 'referentieontwerp' te laten maken. Daarna kan met goede tekeningen en expliciete vormgevingseisen het 'construct' aan de aannemer overgelaten worden.

Regie voeren

Jakob Baalman, senior projectmanager bij de gemeente Helmond: 'Door ontwerpers van een gespecialiseerd bureau in te huren, houd je grip op het proces. Ik heb ervaren dat je als gemeente de regie moet voeren. Ruimtelijke kwaliteit moet je als gemeente zelf specifiek maken en borgen in het proces. Maak je ambities van tevoren inzichtelijk en breng

die in tijdens elke stap van het ontwerptraject. Doe dat binnen je gemeente en in overleg met ProRail.'

Vervolgens geldt volgens Baalman optimalisatie van het geheel tot een integraal (referentie)ontwerp, waarin alle stakeholders zich kunnen vinden - ook de welstandscommissie of supervisor. 'Pas wanneer dit allemaal op orde is en vastgelegd in een referentieontwerp, kan opdracht gegeven worden tot aanbesteding en uitvoering. Maar ook tijdens de uitvoering willen we grip houden op kwaliteit door inzet van de architect in een backoffice'.

Verfrissende concepten

En dat is waar Movares kan adviseren. 'We helpen het stationsproject te definiëren op basis van onderdelen en belangen', verklaart architect Van der Ree. 'Welke actoren zijn er, wat is het Programma van Eisen? Vervolgens vertalen we het programma en de ambities in ontwerpvoorstellen en verfrissende concepten.'

Onontkoombaar is dat veel stationsprojecten anno nu een zeer bescheiden programma hebben, aldus Van der Ree. 'Dat zorgt ook voor een bescheiden

volume en presentie. Hoe is dan toch de ambitie van een gloednieuw stationsgebied te realiseren, met een bescheiden assortiment van stationsgerelateerde functies - zoals een kiosk, fietsenstallingen, stijppunten en een kaartautomaat? Ontwerpers van studioSK hebben een visie ontwikkeld die ook dan hoogwaardige architectuur mogelijk maakt, die aansluit bij de ambitie van de gemeente én die tegelijk vormgeeft aan het 'spoorbeeld'. Het ontwerp van de openbare ruimte en landschappelijke elementen spelen daarbij een hoofdrol. Het is, zeg maar, een 'recept' voor een mooi stationsgebied.'

Informatie: paul.vd.ree@movares.nl, 030 265 5139

EUROPARK

Op initiatief van de gemeente Groningen wordt de halte Europapark gerealiseerd. Samen met de gemeentelijke landschapsontwerper is deze ambitie vertaald in een publiekswaardig ontwerp, waar natuur en techniek met elkaar verenigd zijn. Bijvoorbeeld door gebruik te maken van natuursteen in de passage.

Voorbeeld van stationsgebied waar studioSK met ontwerpen bij betrokken is (geweest).

Voorbeelden van stationsgebieden waar studioSK met ontwerpen bij betrokken is (geweest).

BILTHOVEN

De passage van stationsomgeving Bilthoven wordt duurzaam, veilig en prettig. Een landschappelijke uitwerking van niveaoverschillen creëert openheid en voorkomt zo graffiti en het schrikbeeld van een 'tunnel'. Op de grens van het stedelijk centrumgebied versterken natuurlijke materialen en beplanting het recreatieve karakter van het voetgangersgebied met fietsroute. Onder het voorplein komt een bewaakte fietsstalling. Sociaal toezicht is mogelijk door de glazen entree.

WESTERVOORT

In de stadregio Arnhem-Nijmegen wordt de halte Westervoort gerealiseerd. De architectonische kwaliteit wordt ook hier bepaald door landschappelijke elementen. Met een beperkt budget is gestreefd naar maximale meerwaarde. Pleinen, wanden en stijpunten zijn architectonisch vormgegeven. Ook is creatief omgegaan met het stationsmeubilair. Losse abri's zijn samengevoegd tot een centrale, comfortabele en opvallende overkapping. Glazen liften en trappen zijn in zichtlijnen vanuit het centrum geplaatst en vormen - samen met de kap - een opvallende halte.

HOUTEN

Het stadscentrum in Houten is recent versterkt met een vernieuwd stationsgebied. Was het stationsgebied vroeger een barrière, nu is het een levendige passagewaar het goed toeven is. Bij het nieuwe stationsgebied hoort ook een fietstransferium. Dit onderstreept het belang dat Houten hecht aan het gebruik van de fiets. De visie op de stedelijke inpassing is ontwikkeld en architectonisch uitgewerkt in samenwerking met de stedenbouwkundig supervisor van de gemeente.

BREUKELEN

De halte te Breukelen heeft een recreatief karakter. Sociale veiligheid, reizigerskwaliteit en publieksvriendelijkheid met een recreatief karakter zijn hier de hoofditems. Er is een waterloop gecombineerd met het publieksgebied. Hout en schanskorven met natuursteen geven een warme uitstraling. De stationshal heeft een opengewerkt karakter, waardoor het openheid uitstraalt. Een ruime vide geeft toegang tot het eilandperron en is overkapt met duurzaam koud gebogen glas.

ARNHEM SCHUYTGRAAF

Bij halte Arnhem Schuytgraaf is het architectonisch concept toegespitst op het vormgeven van de infrastructuur. De compacte glazen 'tube' en het viaduct zijn integraal ontworpen. Bij het ontwerp is rekening gehouden met het toekomstige royale ruimtebeslag.

HELMOND

Voor de stationsomgeving van Helmond is in samenwerking met de gemeente Helmond het integrale ontwerp gemaakt, inclusief het ontwerp van de openbare ruimte. Vloeiende vormen en lijnen geven uitdrukking aan het landschappelijke karakter van het plein en de bebouwing. Deze lijnen begeleiden de looplijnen en logistieke stromen in het gebied. Ook de duurzame groendaken op de gebouwen sluiten aan bij de landschappelijke uitstraling en publiekswaarde. Alle planonderdelen in het referentieontwerp zijn in een BIM-methodiek uitgewerkt.

